

Μίαν οὐσίαν Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἢ γε Ἐκκλησία ἀξιῖται εἶναι· πρόσωπα δὲ τρία, ἰδιότησιν ἕκαστον τῶν ἄλλων διακρινόμενον. Καὶ τὰ μὲν τοῖς τρισὶν ἐφαρμόττονται κοινὰ τε εἶναι καὶ ἐν ἀριθμῷ ἕκαστον αὐτῶν, αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, τὴν δημιουργίαν τῆς κτίσεως, τὴν πρόνοιαν, τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν, ἅπαν ὅτι τοιοῦτον εἶη ἂν εἰπεῖν· τὰ δὲ μὴ τοῖς τρισὶ δυνάμενα ἐφαρμόσαι, προσωπικά τε προσώποις³ καὶ ἴδια ἕκαστῳ εἶναι, καὶ οὐδιούτων αὐτῶν ἐν ἀριθμῷ, ἐν πλείοσιν ἢ ἐνὶ προσώποις⁴ θεωρούμενον. Τὸ γὰρ τοι αἰτιατόν, ταῖς μὲν τρισὶ κοινὸν οὐκ ὄν, τοῖν δὲ δυοῖν μόνον, οὐ ταῦτόν ἂν ἀριθμῷ εἶη ἔτι ἀμφοῖν⁵, εἰ τῷ μὲν που γεννητῶς, τῷ δὲ ἐκπορευτῶς πρόσσεσι. Τούτων οὕτως⁶ ὑποκειμένων, προσελήφθω καὶ τι ἀξίωμα, οὐ τῶν τῆ Ἐκκλησία πολεμίων, ἀλλὰ καὶ⁷ μάλα φίλιον, ὡς οὐκ ἔστιν ὅ,τι αὐτὸ ἑαυτὸ δύναται προσβάλλειν, ἀλλ' ἕτερον αἰεὶ δεῖ εἶναι τοῦ γε⁸ προσβάλλοντος τὸ προσβαλλόμενον, καὶ ὅλως⁹ αἰτίου αἰτιατόν. Ἐπὶ δὲ τούτοις σκοπῶμεν καὶ ἅ φασι Λατῖνοι, καὶ ἅττα ἐξ ὧν φασι συμβαίνει, εἰ συνωδὰ ταῖς τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἀρχαῖς¹⁰.

1. Codex 2045 τῆς non habet, quod dat A.

2. Cod. 949 εἶη ἂν omittit. — 3. Cod. 2045 et A. προσώποις non habent. — 4. Cod. 949 hoc προσώποις non habet.

5. Cod. 949, ἐπ' ἀμφοῖν, omisso ἐτι. — 6. Cod. 2045, οὕτως, et sic A.

7. Cod. 2045 καὶ non habet; deinde vero 949 μάλα pro μάλα scribit. — 8. Cod. 949, τοῦ τε, non male.

9. Cod. 2045, ἄλλως, sed A. ὅλως.

10. Quæ sequuntur, usque ad perorationem: Ἀλλὰ γὰρ ἐγώ, nihil ad rem nostram, sed tantum ad theologicas, seu potius scholasticas et logomachicas illius ævi controversias pertinent, vix digna quæ hodie legantur. Quæ tamen quoniam brevia sunt, et hæc oratio extra codices inventu rara necessarioque Gennadii responsioni præmittenda erat, non abjicienda duximus.

Ἐκ Πατρὸς φασὶ καὶ Υἱοῦ μιᾷ ἀριθμῷ προβολῇ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι. Οὐκοῦν, εἰ μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν κοινὴν οὐσαν ὅ τε Πατὴρ καὶ Υἱὸς μιᾷ προβολῇ τὸ Πνεῦμα¹ προβαλοῦσιν, ὡσπερ ἄρα καὶ ἀξιοῦσιν² αὐτοὶ ἐν τῷ βιβλίῳ, ἤτοι καὶ αὐτὸ ἑαυτὸ τὸ Πνεῦμα προβαλεῖ, κοινὴν αὐτοῖς καὶ αὐτὸ ἔχον τὴν οὐσίαν, ἢ εἰ διασταίῃ Πατὴρ καὶ Υἱοῦ ἐν τῷ προβάλλεσθαι, ἔς τε ἐτέραν οὐσίαν ἐκπεσεῖται καὶ οὐκέτι αὐτοῖς³ ὁμοούσιον μενεῖ, εἰ κατὰ τὴν κοινὴν οὐσίαν, ἀλλὰ μὴ προσωπικῶς αὐτὸ προβαλοῦσιν. Εἰ γὰρ μὴ προσωπικῶς ὅ τε Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινὴν αὐταῖς οὐσίαν προβαλοῦσιν, ἡ οὐσία αὐτοῖς ἔσται ἡ προβάλλουσα, ὡστ'⁴ ἂν καὶ ἐς ἐτέραν οὐσίαν τὸ Πνεῦμα καὶ θεὸν ἕτερον ἐναργέστατα ἐκπίπτειν. Εἰ δ', ὅτι οὐ τοῖς⁵ τρισὶ προσώποις τὸ προβάλλειν οἶόν τε ἐφαρμόττειν (οὐ γὰρ οὐδὲ τῷ Πνεύματι), διὰ τοῦτο καὶ προσωπικὸν αὐτὸ ἄξιον⁶ φάναι, οὐκέτι οἶόν τε μιᾷ ἀριθμῷ προβολῇ τὸν Πατέρα τε καὶ Υἱὸν τὸ Πνεῦμα προβάλλειν, εἰ μὴ καὶ τῶν προσώπων τις συναλοιφὴν αὐτοῖς περιάψοι⁷. Εἰ δὲ δύο τῷ ἀριθμῷ αἱ προβολαὶ, ἀμήχανον, μὴ οὐ διαφυγὴν⁸ τινα ἔχον τὸ γε Πνεῦμα προῖεναί, τὸ μὲν τι ἐκ τῆς ἐτέρας, τὸ δ' ἐκ τῆς ἐτέρας⁹ προβολῆς ἴσχον. Οὐ γὰρ οὐδ' εἰ μὴ αἷτιος ἀπλῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ συναίτιος ἔσται, ὡς αὐτοὶ φασὶ συγκαλυπτοντες ἑαυτῶν τὴν καινότητα τοῦ δόγματος, οὐ καὶ¹⁰ αἷτιος ὅλως ἔσται τὸ γὰρ συναίτιον, καὶ αἷτιον δήπου, τοσοῦτῳ μόνῳ

1. Cod. 949 τὸ Πν. omittit. — 2. Α. ἀξιοῦσιν εἶναι αὐτοί.
3. Α. αὐτοῖς non habet. — 4. Cod. 2045, ὡστε sine ἂν.
5. Cod. 949, εἰ δὲ κεῖται αὐτοῖς. — 6. Idem, ἀξιοῦσι φάναι sine αὐτό.
7. Α. προσάψει, et sic 949. — 8. Codd. divide διὰ φυγὴν, praeter unum 949. — 9. Hoc ἐτέρας in 949 desideratur.
10. Cod. 949, οὐκ αἷτιος, sine καί.

τοῦ ἀπλῶς αἰτίου διαφέρον¹, ὅτι οὐ μόνον, ἀλλὰ σὺν ἄλλῳ κυριωτέρῳ αἰτίῳ, αἴτιον καὶ αὐτό ἐστιν. Ὡστε, εἴτε αἴτιος ἀπλῶς ὁ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος, εἴτε συναίτιος, δῶσει τι καὶ αὐτὸς ὅποσονοῦν² τῷ Πνεύματι ἐς τὴν ὑπαρξιν. Εἰ γὰρ οὐδοτιοῦν δώσει, οὐτ' ἂν αἴτιος εἴη ἀπλῶς, οὔτε συναίτιος, ἀλλ'³ ὁ Πατὴρ αὐτὸ αὐτάρκως προβαλεῖ⁴, ἐπεὶ οὐδ' ἂν αὐτάρκως αὐτὸ ὁ Πατὴρ προβάλλοι, εἰ καὶ τινος συναιτίου⁵ ὄλως δέοιτο. Οὕτω δὴ τὸ Πνεῦμα, τὸ μὲν τι⁶ ἐκ τοῦ Πατρὸς, τὸ δ' ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἴσoron, καὶ διαφυὴν ἅμα⁷ ἔξει, καὶ κινδυνεύσει ὁ Θεὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντὶ τριάδος τετρας ἀναφανήσεσθαι διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ταύτην διαφυὴν. Ἐς ταῦτα τὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀσύμβατα⁸ ἢ Λατίνων αὕτη ἀπάγει δόξα. Ἡ γὰρ οὐχ ἀπλοῦν⁹ τὸ Πνεῦμα αὐτοῖς μενεῖ, εἰ δυοῖν¹⁰ προβολαῖν ὁ Πατὴρ τε αὐτὸ καὶ ὁ Υἱὸς προβαλοῦσιν, ἢ εἰ μιᾷ προβολῇ προβαλοῦσιν¹¹, εἰ μὲν¹² προσωπικῶς αὐτὸ προβαλοῦσιν, συναλοιφή ἔσται τοῖς προσώποις, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ τριάδος, δυὰς αὐ· εἰ δὲ κατὰ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας προβαλοῦσιν, ὡς αὐτοὶ που ἀξιοῦσιν, ἐς ἐτέραν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα οὐσίαν ἐκπεσεῖται. Τούτων τὸ μὲν ἐς Σαβελλισμὸν¹³, τὸ δ' ἐς Μακεδονισμόν, ἀποβλέποντα οὐκ ἄδηλά

1. Idem, διαφέρειν. — 2. Cod. 2045, ὅποσονοῦν : reliqui cum A. ut nos. — 3. Cod. 2045, καὶ pro ἄλλ', quod habet A. — 4. Cod. 949, ἄλλ' ὁ πατὴρ προβάλλει εἰ καὶ συναιτίου, ὀmissis intermediis.

5. Cod. 2045, αἰτίου. — 6. Idem, τὸ μέντοι.

7. Cod. 2045, διάμα barbare, pro quo A. διαφυὴν ἅμα, et sic 949.

8. Cod. 2045, σύμβατα. 949, συμβάντα, sed A. ut nos.

9. Cod. 949, ἀπλῶς.

10. Verba εἰ δυοῖν usque ad προβαλοῦσιν omisit in A codice librarius. — 11. Quinque priores voces ex 949 absunt.

12. Et μὲν εἰ tres seqq. voces ex A. absunt. — 13. Cod. 2045, σαβελλισμὸν. A. ut nos. Sed idem deinde τὰ δ' habet pro τὸ δ'.

ἔστιν. Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα Λατῖνοι ἔξαρνοι μὲν εἰσι μὴδ' ὀπωρῶν αὐτῶν συγχωρεῖν, τῆς δὲ τοῦ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευεσθαι δόξης οὐ μεθίενται, παραπλήσιάν τι πάσχουσιν, ὡσπερ ἂν εἰ δις πέντε λέγοντες, ἔξαρνοι ἦσαν μὴ δέκα λέγειν, ἢ τρίς² τέσσαρα, μὴ δώδεκα. Ἐν γὰρ ταῖς ἐς ἄτοπον ἀπαγωγαῖς, τότε τις³ τῷ ἀτόπῳ οὐ συγχωρεῖ, ὅταν καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν, ἢ⁴ τὸ ἄτοπον ἔπεται, ἀνάθηται⁵. Εἰ δὲ τῆς μὲν περιέγεται, τῷ δὲ προφανῶς ἀτόπῳ μόνῳ οὐ συγχωρεῖ, συγχωρεῖ τε ἅμα καὶ οὐ συγχωρεῖ τῷ αὐτῷ, καὶ τις ἄτοπός ἐστιν αὐτός καὶ⁶ καταγέλαστος, αὐτὸς αὐτῷ διαφωνῶν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον. Πῶς δ' οὐχὶ κάκεινο ἄτοπον τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ, τὸ τὸν Πατέρα τῷ Υἱῷ τῆς γεννητικῆς φάσκειν δυνάμειως μεταδιδόναι ἐν τῷ γεννᾶν, καὶ τῷ Πνεύματι τῆς προβλητικῆς αὐ ἐν τῷ προβάλλειν, οὔτε τὸν Υἱὸν γεννητικὸν γεννῶντα, ἀλλὰ γεννητὸν μόνον, οὔτε τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτικὸν προβάλλοντα, ἀλλ' ἐκπορευτὸν μόνον; Ἡ γὰρ λελήθῃ ἂν αὐτοὺς, ὡς πολὺ διαφέρει γεννητικὸν γεννητοῦ, καὶ ἐκπορευτικὸν ἐκπορευτοῦ, ἢ ἐκόντες κακουργοῖεν ἂν, ἡμᾶς φενακίζειν προηρημένοι.

Ἐπι δὲ κάκεινο, πῶς οὐκ ἄγνωμον αὐτῶν, τὸ τοῖς ἡμετέροις ἐγκαλεῖν, ὡς τὰ τῶν ἀγίων ὀβελίζουσιν, ἢ νοθεύουσιν, ἢ ἀρνούμενοις, ἢ κακῶς ἐξηγουμένοις, αὐτοὶ μᾶλλον τοῖς τοιοῦτοις ὄντες ἔνοχοι, ὅταν τὸν μὲν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην ἀκυρῶσι, Διονυσίου δὲ τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ὑπεσχημένου μὲν περὶ ἡνωμένης τε καὶ διακεκρι-

1. Cod. 949, αὐτῷ. — 2. Cod. 2045, τρεῖς.

3. Cod. 949 τότε τις omittit. — 4. Cod. 2045, ἢ pro ἢ.

5. A. ἀνάθηται, duplici accentu.

6. Cod. 949, οὕτως οὐ (sic) sine καί.

μένης θεολογίας εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ τὰ θεῖα πρόσωπα ἦνῶται καὶ διακεκρίται, καὶ ἔπειτα οὐ' καὶ περὶ τοιαύτης Υἱοῦ καὶ Πνεύματος διακρίσεως μνησθέντος, κόμπον² καταψηφίζονται³. Ἰουστίνου δὲ τοῦ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, αὐδὲ συνιῶσι, τοῦ μὲν, "Ὡσπερ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς, φάσκοντος, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς, πλὴν τοῦτον⁴ μὲν, γεννητῶς εἶναι, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκπορευτῶς· τοῦ δ' αὖ, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, τοῦ Υἱοῦ, πλὴν τῆς αἰτίας· πάντα ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς, τοῦ Πνεύματος, πλὴν τῆς γεννήσεως· Κυρίλλου δὲ μὴ ἐπιστρέφονται⁵ πρὸς τὴν Θεοδωρήτου περὶ τούτου μέμψιν, οὐκ ἀντιστάντος, οὐδ' ἐκείνῳ αὖ βλασφημίαν ἀντεγκαλέσαντος, ἀλλὰ συκαφαντεῖσθαι τε φάσκοντος, καὶ πρὸς τὸ ἐγκλημα περιφανῶς ἐξάρνου ὄντος. Ὅλωσ δὲ, πολὺ ῥᾶον τοῖς ἡμετέροις τοὺς τῆς Ἐκκλησίας πατέρας συμφώνους ἀλλήλοις ἀποφαίνειν, ἢ Λατίνοις· τοῦτο μὲν, τῇ ὁμωνυμίᾳ τῆς ἐκπορεύσεως καὶ τῷ διττῷ τῶν τοῦ Πνεύματος προόδων⁶. τοῦτο δὲ, τῇ τοῦ Πνεύματος αὖ ὁμωνυμίᾳ, Πνεύματος καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καλουμένης, καὶ Πνεύματος Ἁγίου, ὡς ἐκεῖθεν δῆλον, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὕτω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. Εἰ γὰρ τοῦτο περὶ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεώς τις τοῦ

1. Cod 949, τούτου pro οὐ. — 2. Idem, κόμπου.

3. Cod. 2045, καταψηφίζονται. — 4. Cod 949, πλὴν ὁ μὲν.

5. Codd. 2045 et 949, ἐπιστρέφονται, quum hæc omnia codex A. recte per conjunctivum efferat.

6. Addit cod. 949, τοῦτο δὲ τῇ τοῦ πνεύματος προόδῳ.

Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ὑπολήφεται, κινδυνεύσει οὐ μόνον ἐκ τοῦ Υἱοῦ φάναι ἂν τὸ Πνεῦμα¹ ἐκπορευέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κοιλίας τῶν πιστῶν.

Ἀλλὰ γὰρ² ἐγὼ οὐ τοῦτο δέδια μήποτε κρείττους τῶν ἡμετέρων³ ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου τούτου λόγοις⁴ Λατῖνοι φανῶσιν· οὐ γὰρ οὐδὲ μέχρι νῦν ἐφάνησαν, καίπερ⁵ πολλὰ κάμνοντες ἐν τοῖς ὑπὲρ τούτου σοφίσμασιν. Ἐπεὶ καὶ ἐν Ἰταλία, ὅτε οἱ ἡμέτεροι ἐκείνοις συνέθεντο, οὐ τῷ λόγοις ἠττήσθαι καὶ συνέθεντο, ἀλλ' ἴσμεν ὃν τρόπον συνέθεντο· διὰ τοῦτο οὐδ' ἀλόγως οἱ πολλοὶ τῶν τότε συνθεμένων οὐδ' οἷς⁶ συνέθεντο ἐνέμειναν⁷. Ἀλλ' ἐκείνους δέδια⁸ τῶν ἡμετέρων, οἷς δοκεῖ, καὶ εἰ⁹ εὐσεβέστερά ἐστί τὰ γε πάτρια ἡμῖν, ἀλλ' ὅμως τὰ Λατίνων πρὸ αὐτῶν αἰρετέα, διὰ τὸ ταῦτα καὶ τοῖς πράγμασι λυσιτελήσειν¹⁰ τι δοκεῖν. Ἴσως δ' ἂν τις καὶ οὕτως ἔχοι, ὥστε καὶ ἀμφοτέρων μὲν ὁμοίως καταφρονεῖν· ὁ δ' ἀμελήσας τοῦ τί¹¹ τὸ κράτιστον ἐν τοῖς τοιαύτοις ζῆτεῖν, πρὸς τὸ τοῖς πράγμασι μόνον συνοίσειν τι δοκοῦν, οἶεται δεῖν τὴν αἴρεσιν ποιεῖσθαι. Ἐὼ μὲν οὖν λέγειν ὡς οὐκ αἰεὶ τὰ ἡμῖν λυσιτελεῖ δοκοῦντα¹² καὶ διὰ τέλους λυσιτελεῖ¹³, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τῆς βλάβης αὐτὰ τὰ¹⁴ αἰτιώτατα κατέστη. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐμοὶ ὁ λόγος οὗτος, τὸ τοῖς πράγμασι συνοίσειν τι δοκοῦν ἐν τοῖς ται-

1. Cod. 949 πνεῦμα omittit.

2. Sequens epilogus in cod. A. bis iisdem verbis legitur.

3. Cod. 949 addit λόγων. — 4. Idem λόγοις omittit.

5. Cod. 949, καίτοι. — 6. Idem, οὐδ' ἤ ἔθεντο. — 7. Idem, ἀνέμειναν.

8. Cod. 2045, δὲ διά. — 9. Cod. 949 εἰ omittit. — 10. Semel A. λυσιτελεῖν, atque iterum λυσιτελήσειν. — 11. Cod. 2045, τουτί.

12. Cod. 949, δόγματα. — 13. A. iterum, λυσιτελεῖ.

14. Sic codd. τὰ αἰτ. — 15. Cod. 949 addit male βουλεύεσθαι.

οὕτως δεῖν αἰρεῖσθαι, οὐδὲν ἄλλο δοκεῖ βούλεσθαι, ἢ μὴ νομίζειν τοὺς ταῦτα ἀξιούοντας τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων προνοεῖν. Καὶ ἄλλως δὲ γνοίη ἂν τις τοὺς πολλοὺς τῶν ἡμετέρων ταύτην που τὴν δόξαν νοσοῦντας, ἐκ τοῦ μηδέποτε, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν κακῶς τῶν πραγμάτων φερομένων¹, βούλευμα προθέσθαι, τί ἂν τῶν ἡμῖν ἂν ἀμαρτανομένων ἐπανορθωσάμενοι, εἴτε ἐν δόξαις, εἴτε ἐν ἔργοις τὸν Θεὸν ἰλασαίμεθα. Παρ' ὃ δὴ, οὐδὲ² θαυμάζειν ἄξιον, εἰ ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ἡμῖν ἐναντίους πάμπολυν ἤδη αὖξει³ χρόνον, ἡμᾶς δὲ φθίνειν ἐάσας, ἐς οὕτως ὀλίγον⁴ συνέστειλε. Δῆλοι γάρ εἰσιν οἱ πολλοὶ ἐκείνων τὴν τοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων προνοεῖν δόξαν πολὺ τῶν ἡμετέρων βεβαιωτέραν⁵ ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς. Οὐκ οὖν ἂν οὐτ' ἐκείνοις τούτου τοῦ εὐσεβήματος⁶ ἄλλο τι ἀντάξιον ἀμαρτανόητο ἀσέβημα, οὐθ' ἡμῖν ἄλλο τι ὀρθοῖτ' ἂν τούτου τοῦ ἀσεβήματος ἀντάξιον εὐσεβήμα. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς περὶ ὀλίγου ἀξίων τὸ δόγμα, ἀλλ' ὅσον ἢ ἐφιστάναι ἡμᾶς τὸν Θεὸν τῇ ἡμῶν αὐτῶν ἀρχῇ, ἢ ἐκβάλλειν. Οὐκ οὖν ἀπεικίτως τοὺς ἐκβάλλοντας ἂν αὐτὸν⁷ τῆς σφῶν ἀρχῆς καὶ φθίνειν⁸ ἐᾶ, οὐ πάνυ τοι⁹ συλλαμβάνων¹⁰ ἐς¹¹ τὸ σώζεσθαι. Εὐροὶ δ' ἂν τις καὶ τῶν ἐκ παντὸς τοῦ ἐν μνήμῃ χρόνου γενῶν, τὰ μὲν ἠϋξημένα, σὺν τῇ τῆς τοῦ θείου προνοίας δόξῃ ἠϋξημένα· τὰ δὲ πεφθικότερα αὐτῶν, σὺν τῇ ταύτης τῆς δόξης ἀποβολῇ καὶ πεφθικότερα. Τούτων

1. Sic cod. 2045. A. post ἡμῖν semel ἂν addit, iterum omittit.

2. Cod. 949, οὐδέν. — 3. A. semel αὖξειν.

4. A. ὀλίγιστον bis habet. — 5. Codd. βεβαιώτερον, minus recte.

6. A. et 949, τούτου τοῦ εὐσεβήματος ἀντάξιον εὐσεβήμα. Οὐ γὰρ, x. τ. λ. omissis intermediis. — 7. A. semel αὐτῶν.

8. Cod. 2045, σφίνειν. — 9. A. πάνυ τι, et sic 949.

10. Cod. 2045, συλλαμβάνειν. — 11. A. semel ἐς, iterum εἰς.

πεκμήριον ἐναργές, τὸ εὐορκούντας ἢ μὲν αὐξεσθαι, τῶν δ' ὄρκων ἀρξαμένους ὀλιγωρεῖν, φθίνειν. Οὐκουν οὐδ' ἡμῖν ἐλπίς σωθήσεσθαι, μὴ, εἴ τι ἐς τὸν Θεὸν μέγα, ἢ ἐν, ἢ πλείω, εἴτε δὴ ἐν δόξαις, εἴτε ἐν ἔργοις, ἀμαρτάνοιτο, ἐπανορθωσαμένοις. Μέχρι δ' ἂν οὕτως ἔχωμεν, ὡς ἔχομεν, οὐτ' εἰ Λατίνοις ὁμολογήσομεν, οὐτ' εἰ οἰστισινοῦν ἀνθρώπων, σωθείημεν ἄν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δοίῃ, οὐ περὶ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὅλων⁴ πραγμάτων τὰ κράτιστα ἡμῖν βουλευσαμένοις ἐλέσθαι.

VIII.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΛΗΘΩΝΟΣ,

πρὸς τὰς παρὰ τοῦ Βεσσαρίωνος ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῖς κατὰ τοῦ ὑπὲρ Λατίνων βιβλίου γραφεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ ἀντιρρήτικοῖς.

Πρὸς μὲν τὰλλά σου⁵ οὐδὲν ἐμὲ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἐξέστω τοῖς ἀναγινώσκουσι κρίνειν, εἴτε τι καὶ νοῦν

1. Cod. 2045, δοκοῦντας. — 2. Cod. 949, ἀρξαμένων.

3. Cod. 2045, καὶ pro ἀλλ'. — 4. Cod. 949, τῶν ἄλλων.

5. Ined. ex iisdem, quibus priora, fontibus. Ita tamen ut in utroque cod. Par. statim post priora legatur, relicto tantum unius et alterius lineæ intervallo, prior solo nomine Πλήθωνος: in A. vero procul disjunctum a prioribus et in alia codicis parte, cum illo quem dedimus titulo. Inde liquet ad priorem de Spiritu Sancto disputationem objectiones quasdam a Bessarione fuisse scriptas (easdem fortasse quæ hodieque in codice Florent. xviii, juxta catalogum Bandinianum, leguntur), ad quas responsionem a Ple-

ἔχον λέγεται σοι, εἴτε καὶ ἄλλως ἐς τὰ εἰωθότα ὑμῶν
 ἄδύτα καταδύη'. Ὁ δὲ μοι προφέρεις τὴν ἐν Ἰταλίᾳ
 περὶ αὐτῶν σιωπῆν, πρῶτον μὲν ἔγωγε οὐκ ᾔμην περὶ
 τῶν τοιούτων ἐμαυτῷ προσήκειν λέγειν τι, ἀλλ' ὅτι ὑμῶν
 τοῖς ἱερεῦσιν, ἐπεὶ καὶ νῦν κελευσθεὶς εἶπον ὅπόσον δὴ
 καὶ εἶπον. Ἐπειτ' οὐδ' ὑμεῖς εἰᾶτε³, τοῦ νῦν πατριάρ-
 χου θαμὰ προαγορεύοντος μηδενὶ ἐξεῖναι, ὅτῳ οὐ καὶ
 χρίσματος μέτεστι, λέγειν τι περὶ τῶν προκειμένων·
 οὕτω γὰρ καὶ ὠνόμαζεν. Ἄλλως τε καὶ τὸν Ἐφέσου
 ἦδειν αὐταρκέστατα περὶ αὐτῶν ἀγωνιζόμενον, ἠττημέ-
 νον οὐδέποτε, ἀλλ' ἐπιταχθέντα μόνον σιωπήσαι, ἵν'
 ὑμεῖς ὁ προύθεσθε, ἐρημία ἀνταγωνιστοῦ διαπράξησθε.
 Ὅσα δ' ἄλλα πρὸς τὸ τοιοῦτον μεμηχάνησθε, οὐ λέγω.
 Ἐδήλωσαν δ'⁴ αἱ αὐτόθι συνθέμενοι ὅτι οὐ λόγοις πει-
 σθέντες συνέθεντο, ἐπειδὴ τῆδε ἐπανῆκον, ἀναθέμενοι τὰ
 ὁμολογημένα, ἐξω ὀλίγων πάνυ, περὶ ὧν ὁ δοκεῖ τοῖς
 ἡμετέροις, σὴν ἔγωγε χάριν σιωπῶ.

thone missam fuisse (quæ hodie desideratur) cum hoc superstitute
 nunc epilogo. Plura nos de hac re in præfatione.

1. Codd. omnes καταδύειν. — 2. Cod. 2045, καί, sed A. recte ἀλλ'.
3. A. ἐπειτα δ' οὐδ'.
4. Cod. 2045, δ' elidit, non item A.

IX.

ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΥΣΤΕΡΟΝ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ,

πρὸς Πλήθωνα, ἐπὶ τῇ πρὸς τὸ ὑπὲρ Λατίνων βιβλίον
αὐτοῦ ἀπαντήσῃ, ἢ κατὰ Ἑλλήνων.

Ἐδεξάμην σου', φίλων ἄριστε καὶ σοφώτατε, τὴν ἐπιστολὴν, ἐν ἣ φιλεῖν μὲν ἐμέ, καὶ μῆτε ὠργίσθαι, μῆτε πρὸς ὀργὴν τι ποιεῖν ἔλεγες· ἀναπέμψαι δέ τι βιβλίον τῷ θειοτάτῳ Βασιλεῖ, πρὸς τὰ ὑπὲρ Ἀριστοτέλους ἠγωνισμένα μοί ποτε, ἀντιγεγραμμένον. Αὐτίκα δὲ καὶ βιβλίον τί σου κατὰ Λατίνων τῆς δόξης ἐφαίνετο, οὐ πρὸς ἡμᾶς γε οὐ μεμνημένος, ἐώκεις αὐ καὶ μνηνίοντι. Οὐ γὰρ ἠγνόεις ταυτησί γε τῆς ὕλης λόγῳ τε καὶ ἔργῳ τοῖς δυνατοῖς ἀντιπειρουμένους, καὶ διὰ τοῦτ', εἴ τις ἡμῖν ποθεν ἦκοι συνηγορία, ταύτην τε μεθ' ἠδονῆς ἀρπάσσοντας, ὡς εἰκὸς, καὶ εἰσομένους χάριτας τῷ διδόντι. Τοῦτο μὲν οὖν καλῶς ποιοῦν, καὶ σοῦ γε μὴ ἀξιοῦντος, τὰς ἡμετέρας πρὸ πάντων χεῖρας ἐζήτησεν. Ἄ δ' ἔφασκες ἀντιγεγραφῶς ἀναπέμψαι, καὶ δεῖν ἡμᾶς ἐκεῖθεν λαμβάνειν εἴ γε βουλοίμεθα, ὁ μὲν θειοτάτος Βασιλεὺς ἡμῖν οὐκ ἐδίδο, σοῦ καὶ τῆς σῆς δόξης μᾶλλον, ὡς ἂν ἔγωγε φαίην,

1. Ined. ex cod. Paris. 1297, ubi in titulo prius scriptum fuerat καὶ κατὰ τῆς λατινικῆς δόξης, postea in margine rescriptum, ἢ κατὰ ἑλλήνων; quorum utrumque verum; non magis enim adversus Latinorum dogma quam adversus Plethonis novam gentilitatem scripta sunt hæc.

κηδόμενος· ἐπεὶ ἑώρα σε κατακεχρημένον τοῖς λόγοις, ἦν εἰς ἐπιεικειαν ἐπαινῶν καὶ σεμνότητα, καὶ τοιοῦτον βούλοισι' ἂν πᾶσι δοκεῖν οἷς πράττεται. Τὸ γὰρ τῆς ἀσθενείας τῶν λόγων ἢ τῆς ἰσχύος, ἄλλοις ἀφεῖναι ἂν οἶμαι σκοπεῖν· μηδὲ γὰρ αὐτῷ γε νῦν τῶν τοιούτων μέλειν. Ἄλλ' εἰς ἄλλους οὐκ οἶδ' ὅθεν καὶ ὅπως ἐκπεπτωκότα (ἔδει γὰρ ἀρετὴν λόγων τοιαύτην δημοσιευθῆναί τε καὶ μὴ κρύπτεσθαι), οὐδὲ παρ' αὐτῶν πώ τινος δέδοται, οὐδ' ἔμοιγε αὐτῷ λαμβάνειν, εἰ δεῖ τάληθ' ἢ λέγειν, προὔργου γεγενημένον ἴσως δέ ποτε δώσει τις καὶ μὴ ἀπαιτοῦντι, ἢ χαριεῖσθαι, ἢ λυπήσειν οἰόμενος, ὅποτέρως ἂν ἐπιστήμης περὶ τῶν τοιούτων καὶ γνώμης ἔχων τύχει περὶ ἐμέ. Καγὼ τὴν καὶ νῦν ἐνοῦσάν μοι περὶ αὐτῶν τε καὶ τῶν ἐμῶν ἐκείνῳν γνώμην, ταύτην αὐξήσας τότε, ὡς οἶμαι, τραχυτήτων δὲ τῶν ἐκεῖ, καὶ τοῦ μὴ χωρὶς που, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἐμοῖς, ὡς τινα καὶ ἐπεμβαίνοντα ἢ προπηλακίζοντα, ἀντειπεῖν, ἢ ὅ,τι ἄλλο σοι καὶ ὅτου χάριν εἶη ἐξευρημένον οὐκ ἐπὶ καθαιρέσει μᾶλλον ἢ θεραπείᾳ τύφου τινός, τούτων δὴ τοσοῦτον φροντίσας¹, ὥστε καὶ ἐφησθῆναι, ἄλλως τε καὶ ἀνταποδιδόμενοις, ἔπειτα θαυμάσομαί σε, οἷς ποτε προεῖλου νεανικώτερον ἀμύνοντα καὶ σαυτῷ. Καὶ αἰεὶ γὰρ σου ποιοῦμαι ἐν θαύματι πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅσα ἐς σοφίαν καὶ τὴν τῶν λόγων ἐστὶ τέχνην. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τάληθαῦς ἐν ταῖς περὶ ἀπάντων δόξαις ἐφάπτεσθαι, χαλεπὸν ἐστὶ καὶ σοὶ καὶ ἔμοιγε καὶ ὀψοῦν, ἕως ἂν ἐν τῷδε ὦμεν τῷ σώματι· τὸ δὲ τὰ δοκοῦντα, ὡς οἶόν τε, καὶ λόγοις ἔχειν δεικνύναι, καὶ ἰκανοὺς εἶναί τι καὶ ἀντειπεῖν, τοῦς ἐπισταμένους πη τῶν

1. Cod. Par. quo uno nunc utimur, οὐτ' habet, et recte quidem, nisi quod οὐδὲ præcesserat. — 2. Cod. φροντίσαι.